

TEMA: **MUSIKK OG HELSE**

DEN BLÅ HESTEN og DET MUSISKE MENNESKE

AV GUNHILD FELDE

Februar-seminaret ved Filosofisk Poliklinikk

i Bergen var gitt tittelen «Musikk og helse».

Gjest og hovedtaler var musikkprofessor

Jon-Roar Bjørkvold, godt supplert av

et nyoppstartet kor og lege Edvin Schei.

«Den blå hesten» er navnet på bildet av Franz Marc som dekker omslaget på Jon-Roar Bjørkvolds bok «Det musiske menneske». Bildet brukes som en illustrasjon på det skapende og levende i mennesket, på fantasien og leken, på «strengen som vibrerer» i oss – og som gir helse hvis den får lov til å vibrere. Begrepet «det musiske menneske» inneholder noe mer enn det musikalske aspektet. «Ingen tappes for det musiske uten samtidig å miste noe dypt vesentlig i sin egen menneskelighet», skriver Jon Roar Bjørkvold i forordet til sin bok. Det handler om livsutvikling, lek, barn og barnekultur. Bjørkvolds forskning begynte der livet begynner, med betydningen av lyd, bevegelse og rytme for fosteret, for så å gå videre gjennom livsfasene. Mange forhold på vår vei fra å være barn til å bli voksen vil innskrenke «strengens» potensiale og gjøre at vi benekter den delen av oss som ikke «passer inn».

Tilværelsens «skruestikke»

Edvin Schei innledet seminaret med å snakke om tilværelsens «skruestikke» som kan sammenfattes i fire punkter:

1. Sosialisering gjennom blant annet barnehage, skole og ungdomsmiljø skaper mange «fasitsvar» og maler for hva som er korrekte og akseptable handlingsmønstre i ulike situasjoner.
2. Normalisering.
3. Tilpassing.
4. Janteloven.

«Skruestikka» gir en ufrihet da den hindrer oss i egen utfoldelse, samtidig som den gir en trygghet og mindre sår-

barhet fordi den gjør at vi i så stor grad går i flokk. Trenger vi denne tryggheten i møte med tilværelsens harde grunnvilkår? Til grunnvilkårene inkluderte Schei dødelighet, sårbarhet, avhengighet, skjørheten i relasjoner og den kosmiske ensomheten. Godtar vi å leve med «skruestikka» fordi vi er trygghetsnarkomane?

Hvordan sanser vi verden?

Bjørkvold gikk videre med forskjellige aspekter rundt «skruestikkas» virkning på oss. Hva bestemmer hva vi observerer og ikke minst hva som ikke «taes inn»? Hvor mye tar vi inn av «Den blå hesten»? Bjørkvold har beskjeftiget seg med de musiske grunnelementene lyd, bevegelse og rytme som preges inn i kroppens sanseapparat allerede tidlig i fosterstadiet. Alle mødre vet at det ufødte barnet reagerer på lyd. Morens stemme er det som bringer sammenheng, gjenkjennelse og trygghet i overgangen fra foster til nyfødt. Bjørkvold var av de første som oppfordret til å snakke, danse og leke med sitt ufødte barn. Han har også deltatt i forskning på betydningen av en «musisk» kuvøse for premature barn som går glipp av morens stemme, herteslag og kroppsbevegelser. Videre tar han for seg den lekende barnekulturen og barnets vei til stadig ny erkjennelse gjennom barnets tillitsfulle «her kommer jeg»-holdning, eller sagt med Inger Hagerup: «Jeg fyller meg selv fra øverst til nederst – er du større enn deg selv kanskje?»

Fra barnesang til helse

Morens stemme er svært viktig for barnets første kommunikasjonsutvikling, bygd på svangerskapets musiske symbiose, sier Bjørkvold. I morens stemme ligger inngangsporten til sosialt liv. For det lille barnet er det helt uviktig hvorvidt moren synger pent eller ikke, ifølge Bjørkvold er det viktig at selv en brummer synger for sitt barn. I mors- og farsstemmen ligger hele foreldrekjærligheten nedlagt.

For å illustrere betydningen av barnesangkulturen og hvor dypt dette ligger nedfelt i oss, ble seminarpublikummet utsatt for et lite forsøk som Bjørkvold i flere år har brukt på flere av sine seminarer. En del kjente og kjære barnesanger

FOTO: BJARNE KVAMME

ble sunget og publikum skulle deretter spontant si de ordene som først dukket opp i bevisstheten. Ord som glede, trygghet, lykke, fellesskap kom på løpende bånd. Deretter viste Bjørkvold tilsvarende resultater fra andre lignende kurs fra alle verdens hjørner: ordene viste seg å være identiske. At disse ordene er bærere av mye god helse virker åpenbart. Dette er ord og følelser som altså er i oss alle, men som på en eller annen måte må kobles til! Sagt med Bjørkvolds egne ord: musikk er ikke avkobling, men tilkobling! Det å kunne uttrykke seg og å ha noen strenger, ikke nødvendigvis av musikalsk art, å spille dette ut på, er livsnødvendig. Bjørkvold skriver i sin bok at «alle uttrykksmedier må være tilgjengelig for barna om de skal svinge med og lykkes. Kroppsutfoldelse, verbalspråk, sang – alt er det med på å sette erfaringer og forståelse på begrep, som en sentral del av selve livstilen. Og uttrykksbehovet ligger der som et stadig indre trykk, med imperativ karakter.»

Ngoma

Dette er et sentralt musikkbegrep som Bjørkvold har hentet fra swahili der ordet betyr fest, trommer, ritualer og fellesskap. Bjørkvold bruker det for å gi ennå en dimensjon til vår forståelse av «det musiske menneske». Ngoma har altså med musikk å gjøre, men inkluderer kvaliteter som fellesskap og ritualer, og det er umulig å isolere den vestlige betydningen av musikk i det. I sin bok bruker Bjørkvold ordet ngoma gjennomgående om barnekulturens musiske lekeform. På seminaret ble ngoma mest av alt stående som en påminnelse om at helse er så mye mer enn ikke å ha noen sykdom. Kanskje burde vi i vårt helsearbeid bli mer ngoma-fokusert!

FILOSOFISK POLIKLINIKK

Dette er en poliklinikk utenom det vanlige, startet i 1998 av legene Guri Rørtveit, Edvin Schei, Stefan Hjørleifsson, Ole Fritjof Norheim, Bjarte Sanne og Geir Nilsson. Første onsdag i måneden er det i Store Auditorium på Haukeland sykehus duket for refleksjon og diskusjon rundt temaer innenfor helse, samfunn og filosofi. Målet er større takhøyde og mer undring i medisinfaget og å sette fokus på humanistiske sider ved medisinen. Sesongen 2003/2004 har vært viet forskjellige aspekter ved medisinsk genetik. Filosofisk poliklinikk er også arrangør av unikurset på Baroniet Rosendal. Fjorårets kurs fikk svært gode skussmål og i år er temaet kritisk vurdering av risikoestimer i medisinsk forskning, deriblant medikamentutprøving.

Mer informasjon om kurset kan finnes på www.uib.no/isf/filpol/kurs04

Har du kommentarer, reaksjoner eller spørsmål om artikkelen? Inspirerer den deg til å skrive noe selv? Ansvarlig redaktør for denne artikkelen har vært Gunhild Felde. Kontakt henne på gunhild.felde@senswave.com